

EWA BORSUK
(Uniwersytet Jagielloński, Kraków)

URSZULA KLATKA
(Uniwersytet Jagielloński, Kraków)

DAR ZOFII BOBOWICZ DLA BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ

W 2014 roku Zofia Bobowicz przekazała w darze do Biblioteki Jagiellońskiej swoje archiwum oraz zgromadzony przez lata działaność księgozbiór. Fakt ten zbiegł się w czasie z publikacją książki *De Laffont à Vivendi. Mon histoire vécue de L'édition française*¹, będącej zapisem jej ponad dwudziestoletnich doświadczeń tłumacza i wydawcy polskiej literatury we Francji. Niezwykły temperament Z. Bobowicz jako dokumentalistki i biegła znajomość mechanizmów rynku wydawniczego sprawiły, że książka ta, posiadająca cechy lektury obowiązkowej dla osób zawodowo zajmujących się księgarstwem, ma swój walor historyczny, jest bowiem opowieścią o losach pisarzy zza „żelaznej kurtyny” oraz ich dzieł skonfrontowanych z francuskim czytelnikiem.

Uzasadnione pytanie stawia Czesław Porębski, próbując uchwycić osobowość autorki, której pasja i działania na rynku książki – z natury rzeczy dyskretne i zakulisowe – nie zawsze były identyfikowane i doceniane:

Kim jest Zofia Bobowicz? Dzięki jej autobiografii można przybliżyć się do odpowiedzi na to pytanie, budując portret autorki – niezwyklej literaturoznawczyni, tłumaczki, redaktorki wydawnictw, pośredniczki między polskim a francuskim rynkiem wydawniczym².

Archiwum Z. Bobowicz przechowywane obecnie w Sekcji Rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej³ odzwierciedla wszystkie sfery jej różnorodnej działalności, tworząc mo-

¹ Z. B o b o w i c z, *De Laffont à Vivendi. Mon histoire vécue de l'édition française*, Le Bord de l'eau, Latresne 2014. Wersja polska: *Paryski świat książki i jego tajemnice. Sprawozdanie z trudnej misji*, przekł. J. i K. B ł o Ń s c y, Wydawnictwo Austeria, Kraków 2017.

² Cz. P o r ę b s k i, *Sprawozdanie z trudnej misji*, „Znak” 2015, nr 721, s. 102–104.

³ Sygn. Przyb. BJ 76/16-143/16.

zaikę elementów, budujących także opowieść o książkach i nie zawsze łaskawych dla nich czasach, przedstawianą z perspektywy pozakrajowej. Sześćdziesiąt osiem jednostek rękopiśmiennych stanowi dokumentację, która znacznie poszerza obraz przekazany przez Z. Bobowicz w opublikowanej książce, ma służyć tym, którzy po lekturze jej książki spróbują postawić następne pytania. Jedną z cech wyróżniających archiwum Z. Bobowicz jest z pewnością dysproporcja ilościowa papierów osobistych i papierów zawodowych; jest to bowiem archiwum profesjonalistki.

Zanim Z. Bobowicz znalazła swoje miejsce we francuskim świecie książki, rozpoczęła studia dziennikarskie na Uniwersytecie Warszawskim. Kolejnymi krokami były decyzje o wyjeździe i pozostaniu na stałe we Francji w 1957 roku oraz podjęcie studiów z zakresu literatury porównawczej na Sorbonie; następne lata to pogłębienie pasji literaturoznawczych poprzez wybór specjalizacji z literatury dziecięcej na uniwersytecie w Villetaneuse⁴.

Jak wspomina Z. Bobowicz, początkowo zajęła się przekładami tekstów dramatów francuskich na język polski; Nathalie Sarraute, Jean Anouille i Robert Thomas należeli do jednych z pierwszych autorów, którymi zainteresowała się jako tłumaczka⁵. W 1964 roku R. Thomas udzielił jej autoryzacji na przekład dramatu *Piège pour un homme seul* dla polskiego teatru, która zachowała się w nagromadzonej przez lata korespondencji⁶.

Przepustką do świata francuskich wydawców stała się dla Z. Bobowicz literatura dziecięca. Opublikowana w 1976 roku przez paryskie wydawnictwo Saint-Germain-des-Prés, współfinansowane przez UNESCO, antologia przetłumaczonej przez nią polskiej poezji dziecięcej (*Pourquoi le concombre ne chante-t-il-pas?*) podbiła francuski rynek, osiągając trzy kolejne wznowienia nakładu, otrzymując w październiku 1977 roku nagrodę Meilleure Livre Loisir Jeunes oraz tytuł najlepszej książki roku dla dzieci⁷. W archiwum tłumaczki zachowały się wcześniejsze prace translatorskie z polskiej literatury dziecięcej, takie jak *Wiersze dla Kaji* Joanny Kulmowej czy *Szelmostwa lisa Witalisa* Jana Brzechwy⁸. Olbrzymią popularność zyskała przełożona przez nią książka Wandy Chotomskiej *L'arbre à voile (Drzewo z czerwonym żaglem)*, która w ciągu kilku lat uzyskała nakład ponad 120 tysięcy egzemplarzy. Ślady kontaktów Z. Bobowicz z twórcami polskiej literatury dziecięcej można odnaleźć w korespondencji między innymi z Joanną Kulmową z lat 1977–1991 czy z Wandą Chotomską z 1979 roku.

W 1977 roku Z. Bobowicz została członkiem komitetu redakcyjnego kwartalnika „Cahiers de l'Est”, założonego dwa lata wcześniej w Paryżu przez rumuńskich emigrantów. Współpracując do 1982 roku z zespołem twórców z Europy Środkowej, na łamach czasopisma opublikowała między innymi przekład *Kalendarza i klepsydry* Tade-

⁴ A. i Z. J u d y c y, *Polonia. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, s. 30.

⁵ *Wywiad z Zofią Bobowicz*, „Roman. Pismo naukowe romanistów studentów UJ”, 2011, nr 11, s. 6–8.

⁶ List Roberta Thomasa, 25 I 1964 roku. Sygn. Przyb. BJ 136/16.

⁷ „Życie Warszawy” z 3 I 1978 roku.

⁸ Sygn. Przyb. BJ 77/16–78/16.

usza Konwického⁹; na szczególną uwagę zasługuje monograficzny numer „Cahiers de l’Est”¹⁰, poświęcony literaturze polskiej z lat 1945–1979, w którym jako redaktorka zebrała francuskojęzyczne przekłady utworów polskich pisarzy pozostających na emigracji, między innymi Cz. Miłosza, W. Gombrowicza, Z. Romanowiczowej.

Z inicjatywy paryskiego wydawnictwa Des Autres i na zaproszenie Laurenta Kisela w 1978 roku podjęła się przygotowania serii literatury Europy Wschodniej, w której jako pierwsze, i jak się okazało jedne z niewielu, ukazały się utwory Jarosława Iwaszkiewicza *Panny z Wilka* i *Brzezina*¹¹.

Rok 1979 to początek pracy dla wydawnictwa Édition Robert Laffont, w którym do 2003 roku, w ramach serii *Pavillons*, tworzyła i redagowała kolekcję *Domaine de l’Est*, poświęconą literaturze obcej z obszaru Europy Środkowej i Wschodniej. Dzięki publikacji w *Domaine de l’Est* wielki sukces we francuskich księgarniach odniosła proza Bohumila Hrabala. Stąd wśród archiwaliów Z. Bobowicz znajdują się liczne materiały związane z czeskim pisarzem; fotografie dokumentujące między innymi jego pobyt w Paryżu, notatki, zaproszenia na konferencje poświęcone jego twórczości oraz artykuły z prasy francuskiej.

Wydalam Hrabala jako pierwsza i od kolekcji „Pavillons” rozpoczęła się jego światowa kariera, oczywiście to trwało latami. Wydalam też Vitezslava Nezvala, bardzo trudnego do tłumaczenia. Bardzo spodobał się też *Mężczyzna z brzytwą* Jaroslava Putika, dzięki kolekcji „Pavillons” przetłumaczono go później na siedem języków¹².

Jednostki rękopiśmienne określone w spuściźnie jako materiały warsztatowe lub *dossier* to informacje na temat pisarzy lub poszczególnych literatur narodowych zgromadzone przez Z. Bobowicz przy okazji przygotowywania dzieł do edycji, głównie w Édition Robert Laffont, i poszukiwania sposobu ich wypromowania we Francji. Są wśród nich fotografie twórców, wycinki prasowe z recenzjami oraz notatki własne. Materiały warsztatowe dotyczą między innymi Kazimierza Brandysa, Władimira Dudinceva, Josefa Hrabala, Andrieja Płatonowa, Danieli Hodrovej, Jaana Krossa, Anatolija Pristawkina, Tatjana Tołstoj. Szczególne miejsce zajmują materiały związane z twórczością Tadeusza Konwického, którego *Małą apokalipsę* Z. Bobowicz przełożyła na język francuski w 1981 roku. Korespondencja między pisarzem a tłumaczką, trwająca w latach 1981–1996, liczy dwadzieścia jeden listów. Równie intensywnie zaangażowana była Z. Bobowicz we współpracę z Andrzejem Kuśniewiczem, o czym świadczą nie tylko papiery dotyczące pisarza, korespondencja w latach 1988–1992 z nim i jego żoną

⁹ „Cahiers de l’Est”, 1977, nr 9/10. Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Zofia_Bobowicz - cite_note-4 [dostęp: 15.10.2017].

¹⁰ „Cahiers de l’Est” 1979, nr 18/19.

¹¹ J. I w a s z k i e w i c z, *Les Demoiselles de Wilko, Le Bois de bouleaux. Nouvelles*, trad. du polonais par Paul Cazin, Éd. des Autres, Paris 1979.

¹² *Jak to się robi w Paryżu. Wywiad z Zofią Bobowicz, dyrektorem kolekcji „Domaine de l’Est” wydawnictwa Robert Laffont w Paryżu*, rozm. K. R u t k o w s k i, „Gazeta o Książkach” 1994, nr 3, s. 8–9.

Hanną, ale przede wszystkim materiały odnoszące się do próby utworzenia Association Andrzej Kusniewicz.

Z pracą Z. Bobowicz nad przekładem *Ziemi Ulro* Czesława Miłosza na język francuski¹³ związany jest list noblisty z 1984 roku. Wśród zachowanych materiałów można odnaleźć również notatki warsztatowe, wypisy bibliograficzne na temat Williama Blake'a, wreszcie opis historii edycji tomu Miłoszowskich esejów sporządzony przez tłumaczkę¹⁴. Czesław Miłosz był autorem wstępu do antologii przekładów poezji polskiej¹⁵, której nową edycję przygotował Konstanty A. Jeleński we współpracy z Z. Bobowicz w 1981 roku. Dla potrzeb tej edycji oprócz pracy redakcyjnej Z. Bobowicz podjęła się przełożenia wierszy J. Iwaszkiewicza, A. Ważyka, M. Białoszewskiego, R. Krynickiego, E. Lipskiej i S. Barańczaka. W latach 80. XX wieku Z. Bobowicz współpracowała również z radiem France-Culture, o czym świadczy między innymi zachowany maszynopis przekładu słuchowiska *Brat naszego Boga (Frère de notre Dieu)*, sporządzony przez nią we współpracy z Jeanem Offredo na podstawie dramatu Karola Wojtyły.

Jako tłumaczka Z. Bobowicz zawsze odważnie sięgała po polską literaturę współczesną. Zachowany w archiwum polskojęzyczny druk z jej odręcznymi uwagami i notatkami daje wyobrażenie, jak tytaniczną pracę wykonała, tłumacząc na język francuski, uznawaną za nieprzekładalną, powieść Doroty Masłowskiej *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną*¹⁶. Publikacją *Polococktail party* Masłowskiej rozpoczęła Z. Bobowicz w 2003 roku współpracę z wydawnictwem Noir sur Blanc w charakterze doradcy literackiego. Dla potrzeb sceny w ramach projektu Traits d'Union 27 Nouvelles pièces d'Europe Z. Bobowicz dokonała przekładu sztuki Andrzeja Stasiuka *Noc, czyli słowiańsko-germańska tragifarsa medyczna*¹⁷, która została wystawiona w listopadzie 2008 roku w paryskim Odeonie.

Zachowane w archiwum dwa tomy „Notes de lecture”, zawierające szkice i notatki na temat przeczytanych i opiniowanych książek, świadczą o szerokiej skali poszukiwań literackich, zmyśle krytycznym oraz różnorodności zainteresowań Z. Bobowicz. Są dowodem rzetelności zawodowej, która wyraża się w uważnej selekcji utworów kierowanych do edycji.

Korespondencja Z. Bobowicz to osiem tomów¹⁸ wypełnionych listami pochodzącymi głównie od francuskich oficyn wydawniczych (na przykład „Cahiers Bleus”, Édition Saint-Germain-dès-Pres, Hachette Littérature), polskich pisarzy (między innymi Jo-

¹³ Cz. Miłosz, *La Terre d'Ulro. Méditation sur l'espace et la religion*, trad. du polonais par Z. Bobowicz, Paris 1985.

¹⁴ A. Kosińska, *Miłosz w Krakowie*, Kraków 2015, s. 698–699.

¹⁵ C. Jeleński, *Anthologie de la poésie polonaise (1400–1980)*, nouvelle édition, réalisée en collaboration avec Z. Bobowicz, Lausanne 1981.

¹⁶ D. Masłowska, *Polococktail party*, trad. du polonais par Z. Bobowicz, Montricher 2004.

¹⁷ A. Stasiuk, *Les barbares sont arrivés. Tragifarce médico-germano-slave*, trad. du polonais par Z. Bobowicz, Montreuil-sous-Bois 2008.

¹⁸ Sygn. Przyb. BJ 130/16–137/16.

anny Kulmowej, Jarosława M. Rymkiewicza, Leszka Szarugi) oraz ich przedstawiciele, tłumaczy (między innymi Krzysztofa Głogowskiego, Maryli Laurent-Zielińskiej, Véronique Patte, Mariana Pankowskiego); to również listy bibliotek, stowarzyszeń i towarzystw wspomagających finansowo prace nad edycjami oraz akcje promocyjne poszczególnych tytułów. W listach do Z. Bobowicz wyraźnie daje się zauważyć granicę, kiedy tradycyjny list wysyłany pocztą zostaje zastąpiony przez list elektroniczny. Wydruki maili stanowią część jej archiwum, dokumentują sprawy i wydarzenia, którymi Z. Bobowicz zajmowała się zawodowo.

Wśród archiwaliów Z. Bobowicz zachował się projekt niewydanej książki *Les héros constructeurs de la Pologne* autorstwa Pawła Smoleńskiego i Piotra Pacewicza, występującej również pod tytułem *Les hommes qui font la Pologne*. Publikacja o charakterze albumowym była przygotowywana przez Z. Bobowicz dla wydawnictwa Robert Laffont, a jej ukazanie się zaplanowane było na 1991 rok. Makieta książki przygotowywanej w paryskiej oficynie zawiera opowieść o ośmiu postaciach związanych z „Solidarnością” oraz niezwykle fotografie, będące portretami dysydentów z lat 80. XX wieku, między innymi Zbigniewa Bujaka, Władysława Frasyniuka, Bronisława Geremka, Jacka Kuronia, Lecha Wałęsy. Zachowała się również dokumentacja dotycząca praw autorskich oraz korespondencja z Piotrem Pacewiczem i Pawłem Smoleńskim w tej sprawie.

*Recepcja literatury polskiej we Francji – uwagi wydawcy*¹⁹ – pod takim tytułem Z. Bobowicz opublikowała na łamach „Kultury” artykuł poświęcony funkcjonowaniu dzieł polskich autorów na francuskim rynku książki. Korespondencja z redaktorem Jerzym Giedroyciem z lat 1984–1998 jest nie tylko śladem jej uczestnictwa w życiu emigracji skupionej w Maison Laffitte, ale pokazuje problematykę ówczesnych dyskusji intelektualnych, na przykład wokół książki Michela Wieviorki, podejmującej tematykę żydowską; równie istotnym miejscem związanym z emigracją paryską było pallotyńskie Centre du Dialogue, w którym odbywały się – dzięki zaangażowaniu ks. Józefa Sadzika – spotkania z polskimi twórcami i dysydentami. Dla Z. Bobowicz obydwie te ośrodki były miejscami czerpania inspiracji zawodowych oraz nawiązywania kontaktów literackich. Maszynopisy artykułów, referatów oraz ich wersje ostateczne w postaci fragmentów druków przekazane wraz z archiwaliami do biblioteki stanowią tę część spuścizny, która odwołuje się do sfery refleksji, którą Z. Bobowicz podjęła na temat swej działalności.

Na łamach czasopism Z. Bobowicz ogłaszała również artykuły z zakresu praktyki i teorii przekładu, między innymi *La théorie et la pratique de la traduction de littérature pour enfants et adolescents*²⁰. Od 1987 roku datuje się jej aktywny udział w konferencjach naukowych, poświęconych zagadnieniom rynku książki, translatoryki oraz literatury dziecięcej. Archiwum Z. Bobowicz dokumentuje także jej działalność dydaktyczną

¹⁹ Z. B o b o w i c z, *Recepcja literatury polskiej we Francji – uwagi wydawcy*, „Kultura” [Paryż] 1996, nr 11, s. 112–119.

²⁰ Z. B o b o w i c z, T. T o m a s z k i e w i c z, *La théorie et la pratique de la traduction de littératures pour enfants et adolescents*, „Etudes de Linguistique Appliquée” 1983, nr 52, s. 81–92.

w zakresie sztuki tłumaczenia. Jako osoba praktykująca przekład literacki prowadziła w latach 2009–2010 zajęcia warsztatowe w Katedrze Romanistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, z których zachowały się materiały do pracy ze studentami oraz wspólne próby translatorskie.

Wśród archiwaliów Z. Bobowicz znalazły się również te, które wskazują na jej instytucjonalne związki z paryskim środowiskiem emigracyjnym; fragment papierów z lat 2003–2014 dotyczy działalności Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu, którego Z. Bobowicz jest nadal aktywnym członkiem²¹. Materiały obce w spuściźnie zawierają między innymi maszynopis powielany tomiku Leszka Szarugi *Prawdę mówiąc* (1978 rok) z jego odręczną dedykacją dla Z. Bobowicz.

Źródłem fascynacji i jednocześnie inspiracją do podjęcia wielu działań stała się dla Z. Bobowicz postać Janusza Korczaka. W materiałach podarowanych Bibliotece zachowało się oświadczenie Z. Bobowicz z 1986 roku, dotyczące przeznaczenia kwoty nagrody ZAİKS-u, otrzymanej za całokształt pracy wydawniczej i translatorskiej w zakresie rozpowszechniania literatury polskiej we Francji, na publikację korespondencji Janusza Korczaka²². Wraz z archiwum własnym Z. Bobowicz przekazała do Biblioteki Jagiellońskiej również materiały związane z Association Française Janusz Korczak²³. Dwadzieścia trzy jednostki zawierają dokumentację działalności stowarzyszeń korczakowskich na terenie Francji oraz Szwajcarii: Les Amis de Docteur Janusz Korczak i Association Française Janusz Korczak z lat 1978–2012, a także papiery dotyczące popularyzacji dorobku literackiego i pedagogicznego Janusza Korczaka. Zofia Bobowicz jako członkini stowarzyszenia Association Française Janusz Korczak zachowała jego dokumentację, która składa się na *dossier* organizacji. W tymże *dossier* znalazły się między innymi kolejne wersje statutu, sprawozdania z działalności oraz dokumenty dotyczące podejmowanych inicjatyw. Część archiwaliów to materiały bezpośrednio związane z postacią „Starego Doktora”, czyli adaptacje sceniczne jego utworów, zestawienia bibliograficzne oraz fragmenty do biografii; jednym z zadań stowarzyszenia stało się propagowanie wiedzy o patronie i publikowanie jego dorobku.

Opis zawartości jednostek rękopiśmiennych z archiwum Zofii Bobowicz dostępny jest na stronie <http://www.bj.uj.edu.pl/akcesja/opisy>, w zakładce zawierającej wykaz nabytków w roku 2016.

Księgozbiór Z. Bobowicz, który wpłynął do Biblioteki równoległe z jej archiwum, liczy łącznie sześćset trzydzieści pięć woluminów wydawnictw zwartych, w tym publikacje polskie stanowiły sześćdziesiąt siedem woluminów, a zagraniczne – głównie francuskie – pięćset sześćdziesiąt osiem woluminów. W zasobie tym znalazło się także siedemdziesiąt jeden numerów czasopism literackich (francusko- i polskojęzycznych), a także pięćdziesiąt trzy egzemplarze dokumentów życia społecznego, między innymi zapowiedzi wydawnicze, katalogi, informatory, zaproszenia, a także trzynastce tomów katalogów sztuki: malarstwa, grafiki, rzeźby.

²¹ Sygn. Przyb. BJ 141/16.

²² Sygn. Przyb. BJ 146/16.

Gros zasobu stanowią książki tłumaczone na język francuski przez Z. Bobowicz, wydawane pod jej redakcją lub z jej inicjatywy. Wiele spośród książek to publikacje, które tłumaczka i redaktorka otrzymywała od autorów, często z ich przyjacielskimi dedykacjami. Tutaj należy wymienić autorów wpisów: J. Hartwig, A. Międzyrzeckiego, W. Woroszyłskiego, J. Trznadla, U. Koziół, J. Bierzina, A. Bretona, J. Ficowskiego, K. Jeleńskiego, J. Kulmową, W. Natansona, P. Watową, J. Czapskiego, A. Frossarda, G. Herlinga, A. Kuśniewicza, T. Konwickiego, I. Bounina, E. M. Ciorana, J.-P. Darmona, E. S. De Zagon, E. Forrai, E. Guillevica, A. Kosko, E. Maunick, K. Rodowską, D. Siłę, P. Lossowskiego, A. Daubentona, R. Grena, J. S. Pasierba, W. Sokorskiego.

Od 2010 roku Z. Bobowicz kieruje wydawaną przez wyspecjalizowane w zagadnieniach pedagogicznych Édition Fabert „Collection Janusz Korczak”, w ramach której ukazały się między innymi *Le roi Mathias 1er*, *La faillite du petit Jack*, *Quand je redeviendrais petit*, *Le roi Mathias sur une île déserte*, *Kaytek le magicien*. Część spośród utworów w serii została opublikowana w jej przekładzie. W podarowanym Bibliotece Jagiellońskiej księgozbiornie znalazły się dwadzieścia dwie książki autorstwa J. Korczaka, opublikowane przez wydawców francuskich, a także cztery wydania polskie, z których tłumaczka najprawdopodobniej korzystała podczas swojej pracy. Sama dokonała przekładu ponad dziesięciu prac tego autora. Do zbiorów biblioteki trafiło też siedem publikacji dotyczących działalności i twórczości J. Korczaka.

Swoisty komplet francuskojęzycznych wydań prozy Tadeusza Konwickiego stanowi piętnaście przekazanych do zbiorów biblioteki książek, spośród których cztery tłumaczyła Z. Bobowicz. Do Biblioteki Jagiellońskiej trafiły opublikowane w jej przekładzie dwa wydania powieści Doroty Masłowskiej, dramaty Karola Wojtyły, Sławomira Mrożka i Andrzeja Stasiuka, a także powieść Elizy Orzeszkowej.

W przekazanym do biblioteki księgozbiornie znalazły się również francuskie przekłady dzieł literackich autorów niemieckich: H. Hessego, T. Manna, S. Zweiga, R. M. Rilkego, włoskich: I. Calvino, A. Tabucchiego, hiszpańskich: J. L. Borgesa, C. J. Cela, J. Cortázara, M. Vargasa Llosy, albańskich: I. Kadaré, angielskich: S. Bellowa, C. Ozick, amerykańskich: A. Millera, japońskich: H. Murakamiego, rosyjskich: F. Dostojewskiego, I. Turgieniewa, a także liczne utwory francuskich autorów XIX-wiecznych i współczesnych. Większość wyżej wymienionych publikacji należy do warsztatu pracy tłumacza literatury, na przykład opracowania dotyczące historii literatury litewskiej, łotewskiej, węgierskiej, bibliografie, utwory z literatury krajów byłej Jugosławii oraz z literatury czeskiej.

Zofia Bobowicz podarowała Bibliotece Jagiellońskiej także antologię poezji francuskiej i angielskiej, zbiór prozy i poezji węgierskiej w tłumaczeniu na język francuski, kilka tomików z popularnej serii monograficznej *Poètes d'aujourd'hui*, poświęconej poetom głównie XX wieku²⁴. Do zbiorów bibliotecznych trafiły cztery tomiki z tej serii po-

²³ Sygn. Przyb. BJ 144/16–166/16.

²⁴ Serię tę stworzył poeta i najslawniejszy wydawca poezji we Francji Pierre Seghers w 1944 roku. Tomiki cieszyły się dużym zainteresowaniem i ukazywały się we wznowieniach jeszcze w latach 2002–2007.

święcone poetom: Saint-Pol-Roux, Léopold Sedar Senghor, E. Guillevic, Alain Bosquet. W podarowanym francuskojęzycznym księgozbiornie znalazły się również pojedyncze tomiki kolekcji historii sztuki *Librairie Larousse: Arts, styles et techniques* z lat 1941–1945 oraz kilka zeszytów z serii *Que sais-je*, dotyczących krajów bałtyckich, Węgier, krytyki sztuki.

W ciągu dwudziestu trzech lat działalności *Les Belles Étrangères*²⁵ – imprezy organizowanej przez Centre National du Livre (Narodowe Centrum Książki), agencji francuskiego Ministerstwa Kultury, przedstawiono czytelnikom ponad pięciuset literatów z czterdziestu dziewięciu krajów. W 1990 roku tematem festiwalu była współczesna literatura polska. Zaproszono wówczas do udziału J. Głowackiego, P. Huelle, W. Karpińskiego, H. Krall, B. Maja, P. Wojciechowskiego, J. Woźniakowskiego, B. Wróblewskiego, A. Zagajewskiego. Kilka numerów wydawnictwa *Les belles Étrangères* znalazło się wśród książek podarowanych Bibliotece Jagiellońskiej przez Z. Bobowicz. Tomiki te dotyczą twórczości pisarzy albańskich, czeskich, belgijskich, szwajcarskich, bułgarskich i rosyjskich.

Ponadto spośród wydawnictw seryjnych należy wspomnieć omawiającą w sposób popularny literatury narodowe serię *L'œil de la lettre*, reprezentowaną w księgozbiornie przez dziewięć tomów oraz kolekcję *Classiques Slaves* poświęconą literaturze krajów Europy Wschodniej.

Za wyjątkowo wartościowy z punktu widzenia swojej kompletności należy uznać ciąg kolejnych publikacji z serii *Pavillons. Domaine de l'Est*, wydawanej przez Éditions Robert Laffont. Od Z. Bobowicz biblioteka otrzymała sześćdziesiąt sześć tytułów, wśród których znajdują się głównie powieści pisarzy polskich, czeskich, rosyjskich, węgierskich, estońskich, rosyjskich.

Prowadzona przez redaktorkę seria *Pavillons. Domaine de l'Est* jest zróżnicowana. Obok dzieł pisarzy już znanych i cieszących się pewną popularnością, np. Tadeusza Konwickiego czy Bohumila Hrabala, Bobowicz proponuje francuskiej publiczności utwory mniej znanych autorów rosyjskich (np. Aleksandra Antonowicza, Mikołaja Bokowa, Assara Eppela), węgierskich (György Ronaya, Adama Bodora), czeskich (Daniela Hodorowa) czy polskich (Macieja Krasickiego, Andrzeja Czcibor-Piotrowskiego). Żadnemu z nich, może z wyjątkiem Bohumila Hrabala, nie udaje się pokonać bariery ograniczonego zainteresowania²⁶.

Proza Hrabala, którą otrzymaliśmy od Z. Bobowicz reprezentowana jest przez dzieśięć różnych wydań książkowych.

Wspomniane wcześniej tłumaczenia oraz adaptacje literatury dziecięcej i młodzieżowej Z. Bobowicz wydała w wydawnictwie Castor Poche Flammarion, spośród których biblioteka otrzymała siedem pozycji.

²⁵ Antologie wydawane w Paryżu w latach 1987–2010 po corocznym festiwalu literackim, odbywającym się w całej Francji, promującym mniej znanych autorów literatur krajów nie tylko europejskich.

²⁶ C z . P o r ę b s k i, *Sprawozdanie z trudnej misji*, „Znak” 2015, nr 721, s. 102–104.

Współpraca Z. Bobowicz z kwartalnikiem „Cahiers de l’Est” zaowocowała między innymi wydaniem zeszytów poświęconych polskiej literaturze krajowej i emigracyjnej. Dwadzieścia numerów „Cahiers de l’Est” od 1975/nr 1–4 do 1980/ nr 20, oraz numery 1 i 2 (1991) „Les Nouveaux Cahiers de l’Est”, również trafiło do zbiorów bibliotecznych jako dar Z. Bobowicz.

Księgozbiór z daru Z. Bobowicz jest wyszukiwalny w katalogu internetowym Biblioteki Jagiellońskiej dzięki zamieszczanej w opisach skatalogowanych pozycji adnotacji „Dar Zofii Bobowicz”. Zasób ten, w większości będący dorobkiem translatorskim i edytorskim Z. Bobowicz, z perspektywy Biblioteki Jagiellońskiej gromadzącej *polonica* ma olbrzymią wartość, zwłaszcza że wiele spośród publikacji powstało w czasach, kiedy wymiana kulturalna z Zachodem Europy nie była tak oczywista jak obecnie.

KSIĄŻKI W PRZEKŁADZIE ZOFII BOBOWICZ
 PODAROWANE DO ZBIORÓW BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ

Janusz Korczak:

Comment aimer un enfant, traduit du polonais par Z. Bobowicz, préfaces de B. Bettelheim et du S. Tomkiewicz, Paris, Éditions Robert Laffont, 1978.

Le Droit de l’enfant au respect suivi de *Quand je redeviendrai petit* et de *Journal du ghetto*, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Robert Laffont, 1979.

La gloire, adapté du polonais par Z. Bobowicz, [Paris], Flammarion, 1980.

La gloire, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris : Éditions Fabert, 2013.

Moïse, le Benjamin de la Bible, text fr. de Z. Bobowicz, Troyes, Librairie Bleue; Paris, UNESCO, 1988.

Le roi Mathias sur l’île déserte, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Fabert, 2012.

Le roi Mathias 1er. Pt. 1, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Fabert, cop. 2012.

Journal du ghetto, trad. du pol. et préfacé par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Robert Laffont, 2012.

Quand je redeviendrai petit, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Fabert, 2013.

Janusz Korczak et la question de l’identité culturelle au sein d’une société pluriethnique, [trad. Z. Bobowicz], Lille, Université Charles-de Gaulle, 2003.

Janusz Korczak – le droit de l’enfant au respect. L’héritage de Janusz Korczak. Conférences sur les enjeux actuels pour l’enfance, [traduit par Z. Bobowicz], Strasbourg, Éditions du Conseil de l’Europe, cop. 2009.

Tadeusz Konwicki:

America, America!, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, P. O. L., [1988].

La petite apocalypse. Roman, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Robert Laffont, cop. 1981. (oraz późniejsze wydanie tegoż: Paris, Éditions Robert Laffont, 1993).

Fleuve souterrain, oiseaux de nuit. Roman, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Paris, Éditions Robert Laffont, 1986.

Inne:

Pourquoi le concombre ne chante-t-il pas? Poésies polonaises pour enfants, choix et trad. de Z. Bobowicz, Paris, Éditions Saint-Germain-des-Prés, 1976.

- Sławomir Mrożek, *Fête suivi de Le martyre de Pierre Ohey*, adapt. fr. de Z. Bobowicz, Troyes, Librairie Bleue, 1984.
- Dorota Masłowska, *Polococktail party*, trad. du polonais par Z. Bobowicz. Paris, Éditions Noir sur Blanc, 2004 (oraz kolejne wydanie tegoż w 2006).
- Andrzej Stasiuk, *Les barbares sont arrivés. Tragi-farce médico-germano-slave*, trad. du pol. par Z. Bobowicz, Montreuil-sous-Bois, Éditions Theatrales; [Paris], Cultures France, cop. 2008.
- Karol Wojtyła, *Frère de notre Dieu. Théâtre suivi de écrits sur le théâtre*, avant-propos et trad. de Z. Bobowicz et J. Offredo, [Paris], Cana Jean Offredo, Cerf, cop. 1983.

PRZEKŁADY I ADAPTACJE NA JĘZYK FRANCUSKI LITERATURY
DLA DZIECI I MŁODZIEŻY DOKONANE PRZEZ ZOFIĘ BOBOWICZ,
WYDANE GŁÓWNIEM PRZEZ WYDAWNICTWO CASTOR POCHE FLAMMARION

- Wanda Chotomska, *L'arbre à voile*, ill. de B. le Sourd, adapté du pol. par Z. Bobowicz. Paris, Castor Poche Flammarion, 1980.
- Krystyna Boglar, *Rendez-vous dans les Carpates*, traduit du polonais par Z. Bobowicz, ill. de B. Breyton, [Paris], Castor Poche Flammarion, 1981.
- Maria Ewa Letki, *Demain, je repartirai*, traduit du polonais par Z. Bobowicz, ill. de Y. Beaujard, [Paris], Flammarion, 1981.
- Wanda Przybylska, *Journal de Wanda. Écrit à Varsovie (1942–1944)*, prés., trad. et notes de Z. Bobowicz, Paris, Éditions Cana, 1985.
- Piotr Woyski, *Les conquérants du gâteau aux noix*, trad. de Z. Bobowicz et L. Dyèvre, Paris, Nathan, 1981.
- Henryk Lothamer, *Je dirai tout à Lilka*, adapté du polonais par Z. Bobowicz, ill. de Y. Beaujard, [Paris], Castor Poche Flammarion, 1991.
- Janusz Korczak, *Seul à seul avec Dieu ou prières de ceux qui ne prient jamais*, avant-propos et trad. du polonais de Z. Bobowicz, Paris, Éd. Cana, 1995.

THE DONATION OF ZOFIA BOBOWICZ TO THE JAGIELLONIAN LIBRARY

SUMMARY

This article presents the collection of Zofia Bobowicz, which was donated to the Jagiellonian Library in 2014 and consists of the donor's professional archive together with her private library. At the same time it presents a profile of this translator and publisher of Polish literature who was active as an émigré in Paris.

The donation of i.a. 635 volumes, 71 issues of literary magazines and 68 manuscripts completes the holdings of the library with those French polonica which were not held by Polish national institutions in the second half of the twentieth century.

Zofia Bobowicz's translations from Polish into French as well as her work as a propagator of Polish literature in France are part of the heritage of the Polish émigré community in the twentieth century.

SŁOWA KLUCZOWE:

literatura polska we Francji, dar dla Biblioteki Jagiellońskiej, Zofia Bobowicz, przekłady literatury polskiej na język francuski

KEYWORDS:

Polish literature in France, gift for the Jagiellonian Library, Zofia Bobowicz, translations of Polish literature into French

